

نام درس: خوشنویسی گرافیک ۲

جلسه: ۲

عنوان: تعریف ها

تایپ فیس، قلم، فونت

تایپ فیس عبارت است از یک تایپ و یا انواع آن در یک اندازه ی معین و یا بیشتر که با سبک معین و یک پارچه طراحی شده، و هر کدام با سری خاصی از مشخصات منطبق و سازگار باشد.

یک تایپ فیس معمولا شامل حروف الفبا، شماره ها، و علائم نوشتاری مثل کاما و پرانتز است. همچنین ممکن است شامل سمبل ها و علائم نوشتاری فرمول های ریاضی نیز باشد.

اصطلاح تایپ فیس اغلب با اصطلاح فونت ادغام می شود. این دو اصطلاح تا قبل از ابداع نشر با کامپیوتر دارای معانی متفاوتی بودند. تفاوت آن ها در این بود که فونت اشاره به نوع خاصی از اعضای یک خانواده مثل تایپ سیاه (بولد)، و یا تایپ ایتالیک داشت، در حالی که تایپ فیس به شکل بصری یکسان، و یا استیل خاص یک خانواده ی تایپ اشاره می کرد. مثلا وقتی نام تایپی "اریال، Arial" است، این نام در دوره ی حروف فلزی شامل همه ی انواع رومان، بولد، و ایتالیک بود، در ضمن فونت به یک اندازه ی خاصی از تایپ گفته می شد، ولی در دوره ی تایپ دیجیتال که هر تایپ قابلیت تغییر به هر اندازه ای را دارد، دیگر اعتبار ندارد.

مجموعه ی کاراکتر ها و قلم های هم خانواده

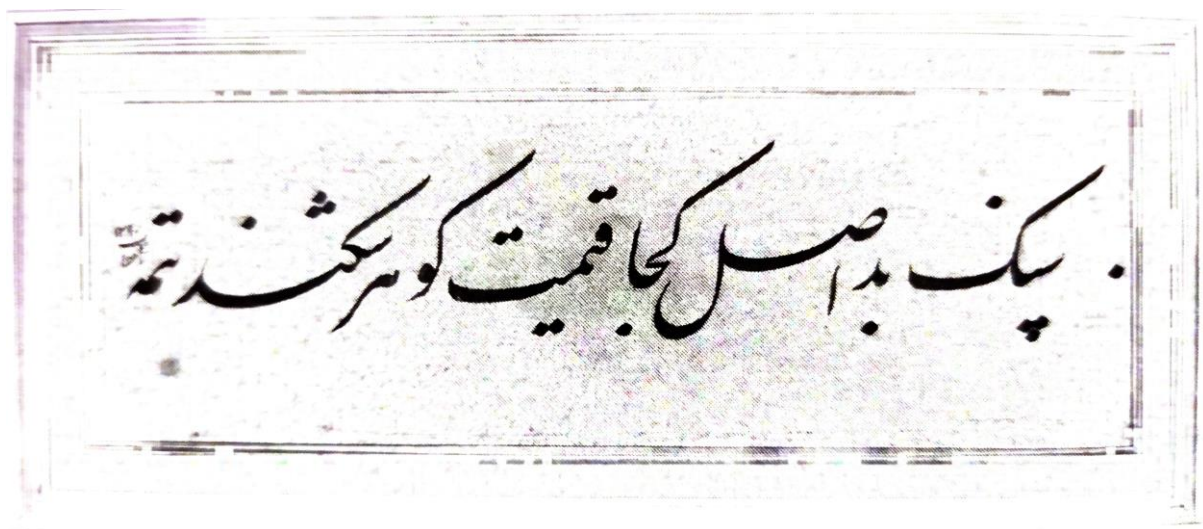
مجموعه ی کاراکتر های الفبا در زبان فارسی-با تمام اجزایش-ممکن است شامل ۲۵۰ کاراکتر باشد،از جمله حروف اول،وسط،آخر و تنها،اعداد،نقطه ها،علائم تفکیک کننده و نشانه های ریاضی.این مجموعه کاراکتر ها از روی کیفیت خاص خود که قلم نامیده می شود از دیگر مجموعه ها قابل تشخیص است.گروهی از قلم ها که به یک شکل طراحی شده اند،اما از لحاظ کلفتی با هم متفاوت هستند،قلم های هم خانواده نامیده می شوند.

هنر طراحی و سخت تایپ فیس را "طراحی تایپ"،و سازنده ی آن را "طراح تایپ" و یا اغلب "تایپوگرافر" می نامند.در دنیای تایپ دیجیتالی،به چنین شخصی "سازنده ی تایپ" هم گفته می شود.

مدت زیادی نیست که درک کسانی که در حیطه ی حرفه ای طراحی گرافیک از فرم های نوشتاری برای انتقال مفاهیم استفاده می کنند نسبت به تعریف هایی همچون تایپوگرافی،تایپ فیس و فونت تغییر کرده است.دانستن تعریف های صحیح این اصطلاح ها به شناخت و درک ما از توضیح،تفسیر و تحلیل صحیح انواع فونت های نوشتاری و شالوده های آن ها کمک زیادی می کند.از این رو به طور خلاصه تعریف تعدادی از آن ها را که در موردشان اختلاف نظر بیشتری وجود دارد،خواهیم آورد.

دست خط:شکلی از نوشتار است که به وسیله ی هر ابزاری(به طور معمول خودکار یا مداد)بر روی سطحی صاف نوشته شود.این شکل نوشتار الزاما از قاعده های خاصی از نظر تناسب ها و ترکیب بندی خطوط قانون مند یا شیوه ای خاص پیروی نمی کند و با توجه به سلیقه ی شخصی و شخصیت نویسنده کخ خاص خود اوست تحریر می شود.

خوش نویسی:شکلی از نوشتار است که از نظر زیبایی،شکل حروف،تناسب ها و ترکیب بندی از قانون های خاصی پیروی می کند؛مانند خط نستعلیق که بیشتر با قلم نی تحریر می شود.

سنگ بد اصل کجا قیمت گوهر شکند (تتمه) - سطر نویسی به خط میرزا غلامرضا اصفهانی

زنگش بد که لطمه میدور
که گفتم من در ~~خون~~ نین معین تو خور را و برامید زر
و در این ~~صحن~~ صحنی است
که من آه لا با در رک ماه و باز یافت ظلمت خواهم آیت

رآه قی که با دانه یک تنه است
دل من 4
که با دانه یک عشق است
بهین نه تار سه خوشی عذر دهی گردد
به دال زین کلک در گلدان
به درختی که تو در به غنای خانه وانی کاشته است
و به آواز قناری
که با دانه یک پرده می خواند

آه !
سهم من امنت
سهم من امنت
سهم من
آسانه است که آونچین پرده لرا که را از من بگیرد

یک تایپ فیس، فونت نیست.

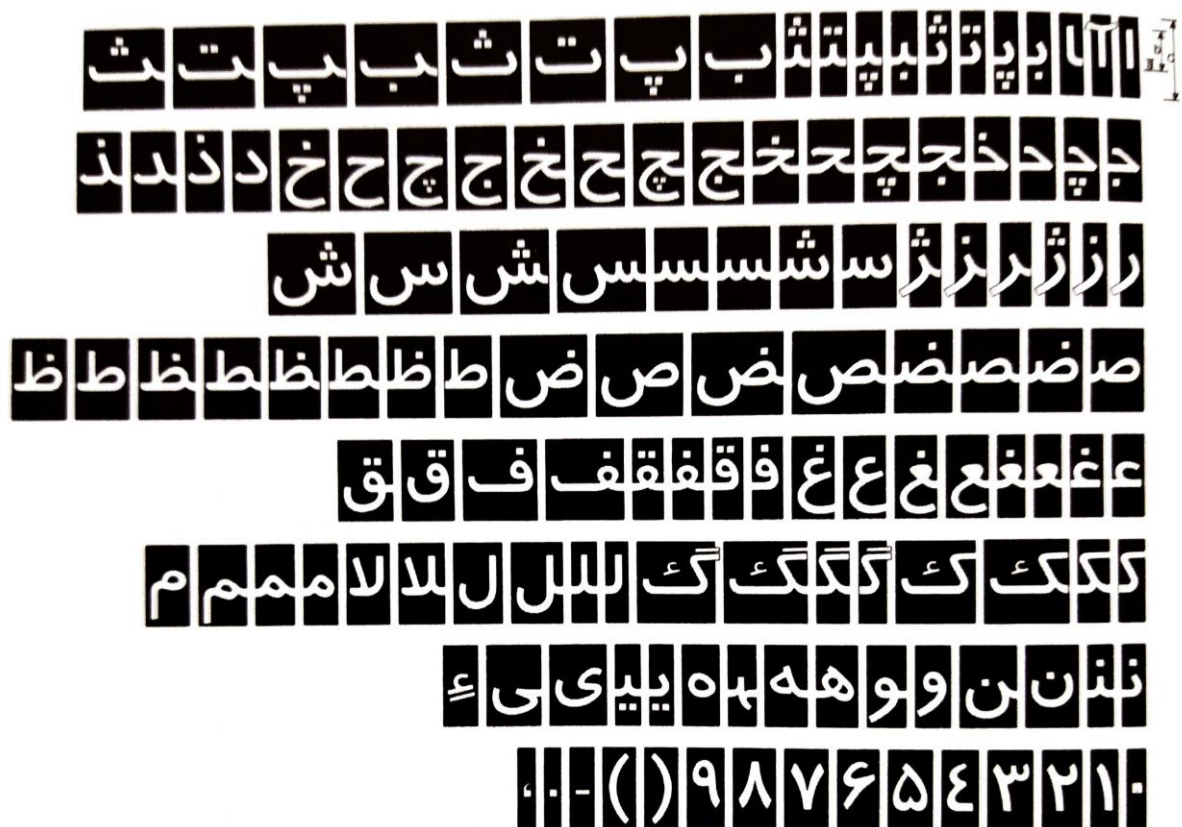
تعریف اصطلاح فونت و تایپ فیس نسیری جدا از هم را طی نمی کنند؛ اما با هم تفاوت جزئی دارند. تا قبل از انقلاب دیجیتال و نشر رومیزی، برداشتی لز فرم نوشتار می شد (که به صورت حروفچینی سربی مورد استفاده قرار می گرفت) برخلاف آگاهی و استفاده از اصطلاح تایپ فیس، به طور کلی **فونت** تلقی می شد. اما امروز اصطلاح **تایپ فیس** به طراحی مجموعه ی کاراکتر های یک الفبا گفته می شود که شامل حروف متصل و منفصل، اعراب، علائم اختصاری، اعداد و کاراکتر های تصویری (Dingbat) هستند و از نظر ترسیم، تناسب ها و کاراکتر ها مسیر مشابهی را دنبال می کنند. در حالی که **فونت** سیستمی است که می تواند یک تایپ فیس را در قالب های حروف چوبی، سربی یا دیجیتال بنا بر حیطه کاربری آن ها ارائه بدهد. برای مثال، دیجیتال کردن تایپ فیس برای استفاده در رایانه ها و سایر لوازم دیجیتال که بسته یا فایل فونت نامیده می شود. در تعریف دیگری می توانیم بگوییم تایپ فیس حروفی اند که طراحی می شوند و هنگامی که برای استفاده در بسته ای قرار می گیرند، به آن ها فونت گفته می شود.

ا	آ	أ	إ	أ	ب	ب	پ	پ
پ	ت	ت	ث	ث	ج	ج	چ	چ
چ	ح	ح	خ	خ	د	ذ	ر	ر
ز	ژ	س	س	ش	ش	ص	ص	ص
ض	ض	ط	ط	ظ	ظ	ع	ع	ع
غ	غ	ف	ف	ق	ق	ک	ک	ک
ك	گ	گ	ل	ل	م	م	ن	ن
ن	و	ؤ	ه	ه	ه	ی	ی	ی
ي	ئ	ئ	ء	لا	لا	لا	لا	لا
لا	له	ريال						
.	'	'	'	'	'	'	'	'
{	/	}	(		)	«	-	-
,	:	؛	؟	*	%	>	+ ×	=
۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱

در این میان استفاده از اصطلاحات رایجی چون قلم یا طراحی قلم یا طراحی حروف نیز اشتباه نیستند. زیرا از طرفی قلم اشاره به نخستین ابزار نوشتاری به وسیله ی بشر دارد که با استفاده از اسخوان قلم ،امر نوشتار را انجام می داده اند.پس از آن در بیشتر کتاب ها به خطوط،به خصوص خطوط به وجود آمده بعد از اسلام اشاره شده است که جمع آن هم اقلام می شود؛از جمله قلم کوفی،قلم مفتح،قلم ثلاثین و ... در جایی دیگر، قلم به سبک و سیاق نوشتن کاتب اشاره دارد.برای مثال می گوییم این خط نوشته،قلم میرزا محمدرضا کلهر است که در تصدیق خط او بنا به شیوه ی نگارش خاص اوست.از این رو استفاده از این اصطلاح ها که به طور عمومی رایج است و درک عمومی نسبت به آن ها به همان تایپ فیس اشاره دارد،نمی تواند اشتباه باشد.

فاصله ایمنی را رعایت کنید!

تایپوگرافی - رضا محبوبی

طراحی فونت ترافیک
 a = ضخامت خط کرسی: یک پنجم ارتفاع الف + ۵ درصد است. b = ارتفاع حرف الف: پهنای الف به ارتفاع آن نسبت ۱ به ۵ است.
 c = ارتفاع کادر حروف: دو برابر ارتفاع الف است.

تایپ فیس ترافیک

خانواده ی حروف

به زیر مجموعه های یک تایپ فیس که بر اساس وزن (نازک، متوسط، ضخیم، سیاه و ...)، حالت های مایل و ایستاده، فشرده و گسترده (یا دسته بندی های دیگر که بنا به کاربرد های مختلف از روی تایپ فیس اصلی طراحی و مشتق می شوند)، خانواده ی حروف می گویند. برای مثال خانواده ی تایپ فیس یکان دو وزن متوسط و ضخیم دارد یا خانواده ی تایپ فیس نوین چهار پایه یا وزن نازک، متوسط، ضخیم، و نسخه ی وب دارد. تایپ فیس هایی که بیش از یک ندارند خانواده ی حروف نامیده نمی شوند؛ مانند تایپ فیس مشکی

که تنها در وزن ضخیم طراحی شده است. اگر خانواده حروفی را در بسته فونت قرار دهیم، کاربرد اصطلاح خانواده ی فونت هم صحیح است؛ برای مثال خانواده ی فونت نوین.

واريز مبلغ چك به سپرده قرض الحسنه
واريز مبلغ چك به سپرده قرض الحسنه
واريز مبلغ چك به سپرده قرض الحسنه
واريز مبلغ چك به سپرده قرض الحسنه
واريز مبلغ چك به سپرده قرض الحسنه

تایپ فیس نوین

ء اآآأ بپتث جچجخ دذ وژ
سشسشش صضضض طظ
ظ عغغ ففف قق کک
کی للل ممم ن ن و و ه ه
ه ه ی ی لالا

۰ ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹

درخت دوستی بنشان که کام دل ببارآرد
نهال دشمنی برکن که رنج بی شمارآرد

طبقه بندی (طبقه بندی حروف فارسی بر اساس کاربرد)

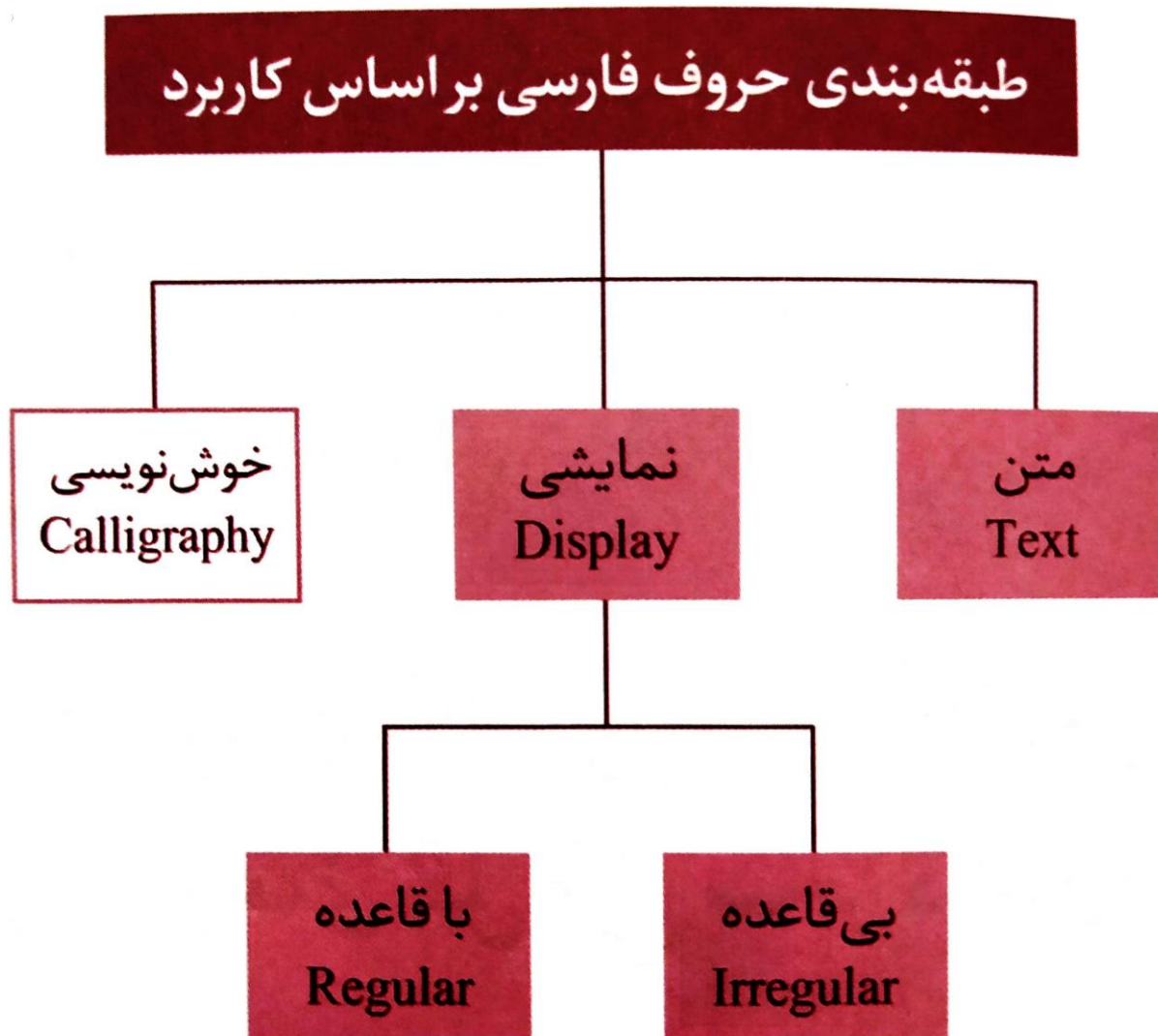
طبقه بندی حروف به گونه ها و دسته های متفاوتی صورت می گیرد و می تواند از دسته بندی های جغرافیایی-فرهنگی تا سبک طراحی و طراحان حروف، گستردگی داشته باشد. اما دسته بندی ای که امروز بیشتر مورد استفاده قرار می گیرد (و از روش هایی است که مدرسان بیش تر آن را برای شروع کار طراحی حروف به هنرجویان پیشنهاد می دهند و به شناخت، مطالعه و شروع طراحی کمک می کند)، دیدگاه کاربردی حروف است؛ به این معنی که حروف برای کاربری در کدام حیطه یا برای کدام مخاطب طراحی شده و می شوند. از این رو این روش می تواند ابتدایی ترین و مهم ترین نوع دسته بندی تلقی شود.

به طور کلی بر اساس کاربرد، دو دسته بندی عمده را برای حروف فارسی می توان در نظر گرفت. دسته ی اول حروف متن یا رسمی اند و دسته ی دوم حروف نمایشی اند که خود به دو دسته ی با قاعده و بی قاعده تقسیم می شوند.

حروف متن حروفی اند که از نظر طراحی و شکل حروف ویژگی های خاصی دارند که برای متن های طولانی مثل روزنامه ها و کتاب ها مناسب اند. سبک طراحی این نوع حروف بیش تر از سبک و روش تحریر حروف در قلم های خوش نویسی مانند نسخ که در روان خوانی شهرت دارد، پیروی می کند. از طرفی این نوع قلم ها سال های زیادی است که به وسیله ی خوش نویسان برای زیبایی و روان خوانی بهینه شده اند و دید عموم مردم به آن ها عادت کرده است. برای مثال تایپ فیس های نازنین و لوتوس را می توان از نمونه هایی ذکر کرد که بر اساس خط نسخ طراحی شده اند.

حروف نمایشی با قاعده از نظر اصول طراحی، هم می توانند به حروف متن وفادار باشند و هم از اصول و قاعده های شخصی طراح پیروی کنند؛ اما به ویژگی های خوانایی وفادارند. شکل و بدنه حروف می توانند ضخامت های متفاوتی داشته باشند یا حتی مونولاین باشند که ضخامت یکسانی در بدنه تک تک حروف دارند. متغیر هایی همچون ظرافت، تناسب ها و فرم های تزئینی بنا به سلیقه، کاربرد و موارد دیگر در نوسان اند. حروف نمایشی در متن های کم تر و در متن های کوتاه و نمایش عبارت ها در اندازه های کوچک و

بزرگ بیش تر استفاده می شوند؛ از نوشته های کوتاه با پوینت های کوچک در عنوان ها گرفته تا عبارت های کوتاه با پوینت های بزرگ بر روی بیلبورد ها. تایپ فیس های یکان، ترافیک و رویا از نمونه های خوب این دسته اند.

ء المآأ بپت ث جچح خ لدز رزژ سدش
س ش ص ض ص ض ط ظ ط ع غ غ
ف ف ف ق ق ک گ گ ل ل ل م م م
م ن ن و و ه ه ه ی ی ل ل ل
۰ ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹

قدر مجموعه ی گل مرغ سحر داند و بس
قدر مجموعه ی گل مرغ سحر داند و بس

آ ا ب پ ت ث ج چ ح خ د ذ ر ز ژ س ش
 ص ض ص ض ط ظ ط ظ ع غ
 ف ف ف ق ق ک گ ل ل ل م م م
 ن ن و و ه ه ه ی ی ل ل
 ۰ ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹

زین معما هیچ دانا در جهان آگاه نیست
 زین معما هیچ دانا در جهان آگاه نیست

تایپ فیس رویا- تایپ فیس نمایشی با قاعده

دسته ی بی قاعده دسته ای هستند که در طراحی، الزاما محدودی ها و ویژگی های دسته با قاعده را رعایت نمی کنند و بنا به نوع کاربری و سلیقه طراح می توانند ازادانه طراحی شوند. در این مورد، از نمونه حروف دست نویس شده تا انجام تغییر های بنیادی در تناسب ها و فرم حروف قانونمند برای رسیدن به فرم های شخصی یا استفاده از شکل های غیر هندسی در معرفی حروف می توان نام برد. پوستر ها، طراحی لوگوتایپ

ها، عنوان ها و تیرازه ها عمده ترین محل های کاربری این دسته اند که بیشتر به شخصی سازی و خصوصی شدن تمایل دارند.

حروف تیترا در طراحی از ویژگی ها و شخصیت های خانواده ی خود پیروی می کنند؛ اما با تفاوت در جزئیات و وزن بیش تر برای استفاده در تیترا ها و سوتیترا ها که هدف، تاکید بیش تر و جدا کردن عنوان از بدنه ی متن یا استفاده در عنوان های مختلف در اندازه های گوناگون است. حروف تیترا تنها می توانند یک وزن داشته باشند، بدون مشتقات دیگر؛ یا از دسته های متن و نمایشی مشتق شوند و جزئی از خانواده ی آن ها باشند. تایپ فیس های تیترا و زر سیاه که حسین عبدالله زاده حقیقی به سفارش روزنامه کیهان طراحی کرده است، از نمونه های پرکاربرد حروف تیترا هستند.

در این میان دسته مستقل دیگری را میتوانیم اضافه کنیم. این دسته حروفی اند که بر اساس قلم های خوش نویسی مانند ثلث، نسخ، نستعلیق و .. بدون کوچک ترین تغییری به طور دقیق بر اساس خطوط استادان خوش نویسی طراحی و برای استفاده، در بسته فونت قرار می گیرد.

ء آآأأ بپتث جچجخ دذ رزژ سشس

ش صضصض طظطظ عغغغ ففف

ف قق کککک للل مممم ن ن و و

ه ه ه ه ی ی لا لا

۰ ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹

«کی برای اصل» بر پرده «هنر و تجربه»

بازگشت کیارستمی به گیشه بهاری سینما

ء آآأ ب پ ت ث ج چ ح خ د ذ ر ز ژ س ش
س ش ص ض ص ض ط ظ ع غ غ
ف ف ف ق ق ک گ گ ل ل ل م م م
ن ن و و ه ه ه ی ی ل ل ا
۰ ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹

حاشیه‌ای بر کتاب «تاریخ هنر نو» ج.هریس
تاریخ هنر، اعتراف گرفتن از سیاست است

تایپ فیس زر سیاه

آناتومی حروف

به اجزای تشکیل دهنده حروف، آناتومی حروف می گویند. مطالعه آناتومی حروف در کنار ساختار حروف جزو اولین قدم ها برای شروع طراحی حروف به حساب می آید. اصطلاح هایی که امروزه در طراحی حروف فارسی برای شرح و مطالعه آناتومی حروف به کار می روند، بیش تر از اصطلاح هایی اقتباس شده اند که خوش نویسان خطوط فارسی ان ها را ابداع کرده اند و به کار می برده اند و همچنان به کار می برند. برای

مثال اصطلاح های به کار رفته به وسیله سلطان علی مشهدی، خوش نویس قرن نهم و دهم که در رساله ی اداب خط خود درباره قواعد خط نستعلیق آورده است، از نمونه های خوب این مدعاست(مهم ترین تالیف سلطان علی مشهدی رساله منظومی در قالب مثنوی است که به قواعد خط می پردازد که در سال های بعد به آن عنوان " صراط السطور " داده اند و میرعلی هروی آن را " صراط الخط " نامیده است؛ هر چند خود سلطان علی، هیچ نامی بر آن ننهاده بود؛ به نقل از اطلس خط، ص ۴۶۶). در مواردی دیگر این لفظ ها یا وارداتی بوده اند و معادل سازی فارسی شده اند یا به تازگی ابداع شده اند و مورد استفاده قرار گرفته اند که در اینجا مهم ترین آن را معرفی خواهیم کرد.

ظاهر خط اصول و ترکیب است کرسی و نسبتش به ترتیب است

بعد از اینها بود صعود و نزول شماره هم داخل است هست قبول

نسخ تعلیق را مجوی ارسال کاندین باب نیست قیل و مقال

هست ارسال را در خطوط دگر این بدان و از این سخن بگیر

اجزای حروف

کاراکتر: به هر یک از صورت های نوشتاری حروف، کاراکتر می گویند. حروفی مانند ب و س که چهار حالت

نوشتاری دارند، چهار کاراکتر و حروفی مانند و ا ر د که دارای دو حالت نوشتاری اند، دو کاراکتر دارند.

کاراکتر ها خود به دو دسته متصل و منفصل تقسیم می شوند.

قوت و ضعف: به پهن ترین ضخامت یک حرف، قوت و به نازک ترین ضخامت آن، ضعف می گویند.

اتصال: خطی است که برای اتصال کاراکتر های متصل در ابتدا، انتها یا در ابتدا و انتهای یک کاراکتر طراحی

می شود.

پایانه: به قسمت انتهایی کاراکتر های منفصل، پایانه می گویند.

صعود و نزول: فاصله میان خط کرسی تا خط صعود را **صعود** و فاصله میان خط کرسی تا خط نزول را **نزول**

می گویند. حروف ا، ب، د، ط، ک، و ه و بیشتر کاراکترهای متصل اول و وسط، همگی روی خط کرسی و

در محدوده صعود طراحی می شوند و حروف ح، ر، س، ص، ع، ق، ل، م، ن، و و ی به طور مشترک در

محدوده صعود و نزول طراحی می شوند.

چشم: به قسمت هایی از حروف که فضایی بسته، سفید تو خالی و حلقه ای شکل در بدنه ی خود دارند

چشم می گویند.

دایره ها: به حروفی که قسمتی از بدنه ان ها به شکل نیم دایره یا کاسه طراحی می شوند دایره ها می

گویند. کاراکترهای منفصل حروف س، ص، ق، ل، ن، ی دور مثبت دارند که هم جهت حرکت عقربه های

ساعت است و حروف ح، ع دور منفی یا معکوس دارند که برخلاف جهت حرکت عقربه های ساعت است.

مرکب (Ligature): در طراحی حروف به ترکیب دو یا بیشتر از دو کاراکتر، مرکب نویسی می گویند. مرکب

نویسی شیوه ترکیب حروف در خوش نویسی است که الزاما بر روی یک کرسی نوشته نمی شوند و اساس

شکل و ترکیب ان ها بر پایه اتصال با حروف قبل و بعد از خود است. اما امروزه چون طراحی حروف به سوی

ساده سازی و کم کردن کرسی ها برای سرعت بخشیدن به خوانش پیش می رود، بیش تر این ترکیب ها به

ساده سازی تمایل دارند؛ اما در بعضی موارد ممکن است این ساده سازی نتیجه مطلوبی از نظر خوانایی و

زیبایی نداشته باشد. بر این اساس تعدادی از ان ها همچنان در کنار ترکیب های ساده به تشخیص و سلیقه

طراح به عنوان ترکیب های جایگزین نیز طراحی می شوند.

